
PROBLEMS AND PROSPECTS FOR CULTURAL AND CREATIVE INDUSTRIES IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF LOCAL ECONOMIES AND COMMUNITIES

Evgeni Velev

ULSIT - Sofia, Bulgaria, evgeni_velev@abv.bg

Georgi Vasilev

ULSIT - Sofia, Bulgaria, g.vasilev@unibit.bg

Abstract: The purpose of this study is to analyze and present the problems and perspectives of the cultural and creative industries in the context of the sustainable development of local economies and communities. The authors argue that a deeper understanding of the cultural and creative industries, as a complex phenomenon that has a versatile and multi-layered impact, would allow local government representatives to benefit more fully from the results of their own investments, which is particularly valid for their social dimension, in terms of improving quality of life leading to population growth, attracting educated and active citizens, cultural diversity and community cohesion

Some of the problems facing the cultural and creative industries related to the strategy and the vision for the sector are being analyzed, the regulatory framework, the incomplete functioning of the systems of culture, arts and education, the lack of a "shared communication vision" on the challenges and perspectives of the municipal and local authorities, the contradictory nature of individual regulations and regulations, the cumbersome procedures and notices of public service, etc.

The study demonstrates the hypothesis that investment in cultural and creative industries has the potential to generate jobs, innovation and productivity, improve the quality of life on the ground, stimulate new ideas and thinking within the community, and influence a wide range of political priorities, which is a major reason for every sustainable municipality to be given the necessary attention and to direct the institutional and administrative resources for research, planning and development. Each of the local authorities needs to understand their importance and look for a form of investment appropriate to local circumstances, as CCIs and local administrations have mutual benefits from close cooperation and interaction. These benefits could be achieved through direct investments tailored to the needs of CCIs (eg through physical infrastructure, skills, networks and business support).

The report is for scientific research project DN № 05/1, 14.12.2016 „Communicational Model for Interactive Educational Environment for Post – Graduate Professional and Vocational Studies in the Field of Cultural and Creative Industries“, with the financial support of National Science Fund (NSF) of Ministry of Education and Science (MES) of Bulgaria.

Keywords: cultural industries, creative industries, local authorities, local economies, regional development

ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВИ ПРЕД КУЛТУРНИТЕ И ТВОРЧЕСКИ ИНДУСТРИИ В КОНТЕКСТА НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ НА МЕСТНИТЕ ИКОНОМИКИ И ОБЩНОСТИ

Евгени Велев

УниБИТ – София, Р България, evgeni_velev@abv.bg

Георги Василев

УниБИТ – София, Р България, g.vasilev@unibit.bg

Резюме: Целта на настоящето изследване е да анализира и представи проблемите и перспективите пред културните и творчески индустрии в контекста на устойчивото развитие на местните икономики и общности. Авторите извеждат тезата, че по-задълбоченото разбиране на културните и творчески индустрии, като комплексно явление, което има разностранно и многопластово въздействие, би позволило на представителите на местните администрации да се възползват по-пълноценно от резултатите от собствените си инвестиции, което е особено валидно за тяхното социално измерение, изразяващо се в повишаването на качество на живот, водещо до увеличаване на населението, привличане на образовани и активни жители, културно разнообразие и сближаване на общността.

Анализират се част от проблемите пред културните и творчески индустрии са свързани със стратегията и визията за сектора, с регулаторната рамка, с непълноценното функциониране на системите на културата, изкуството и образованието, с липсата на „споделена комуникираща визия“ за предизвикателствата и перспективите пред общинските и местни власти, с противоричивостта на отделните регулации и наредби, с тромавостта на процедурите и обявленията за обществени поръчки и т.н

В изследването се доказва хипотезата, че инвестициите в културните и творчески индустрии имат потенциал да генерират работни места, иновации и производителност, да подобряват качеството на живот по места, да стимулират нови идеи и мислене в рамките на общността и да оказват влияние върху широк спектър от политически приоритети, което се явява основна причина във всяка устойчиво развиваща се община да им бъде отделяно необходимото внимание, и да бъде насочван институционалния и административен ресурс за проучване, планиране и развитие. Всеки един от органите на местната власт трябва да осмисли важността им и да потърси подходяща за специфичните местни обстоятелства форма на инвестиции, тъй като КТИ и местните администрации имат взаимни ползи от едно тясно сътрудничество и взаимодействие. Тези ползи биха могли да бъдат постигнати с помощта на преки инвестиции, съобразени с нуждите на КТИ (напр. чрез физическа инфраструктура, умения, мрежи и подпомагане на бизнеса).

Докладът е по научно-изследователски проект DN № 05/1, 14.12.2016 г. „Комуникационен модел за интерактивна образователна среда за следдипломни професионални и професионални изследвания в областта на културните и творческите индустрии“, с финансовата подкрепа на Националния фонд за научни изследвания (НФНИ) на Министерството на образованието и науката (МОН) на България.

Ключови думи: културни индустрии, творчески индустрии, местната власт, местни икономики, регионалното развитие

ИЗЛОЖЕНИЕ

От гледна точка на специализирана научна и призната международна терминология под „културни индустрии“ се разбират икономическите дейности, обхващащи концепцията за създаването на стоки и услуги с културно съдържание, и тяхното масовото производство, разпространение и потребление чрез нови технологии”[1], а под „творчески индустрии“ тези от индустриите, които се основават на индивидуалното творчество, умения и талант и които притежават потенциал за създаване на благосъстояние и работни места, чрез генерирането и използването на интелектуална собственост [2]. В този смисъл поради дихотомната структура на икономическите дейности в рамките на културните индустрии, които се ситуират в междинното пространство между културната и аудиовизуалната политики и инструментите, насочени към стопанския сектор (за насърчаване на иновации, малки и средни предприятия (МСП), повишаване квалификацията на персонала и пр.), може да се твърди, че техните специфики не се отразяват адекватно спрямо тях, като по този начин съществува риск от тяхното маргинализиране чрез отнасянето им единствено към културната политика. Според някои от схващанията по-широкото понятие „творческите индустрии“, включващо и „културните индустрии“ представлява сериозно предизвикателство за икономическите анализи по количествени показатели, докато от политическа гледна точка то се свързва с гъвкавостта, която самите те предоставят при търсене на политически решения.

Сред най-успешните политики за творческите индустрии в Европа през последните 20 години могат да се посочат тези, провеждани в страни като Германия, Великобритания, Холандия, Финландия и др., докато в други като Унгария, Естония, Латвия и Словакия се наблюдава подчертан стремеж към обвързване с оперативните програми по структурните фондове на Европейския съюз (ЕС) за насърчаване на регионалното развитие. Обхватът на творческите индустрии в настоящото изследване се базира на посочената по-горе дейности и на тези включени в Националния класификатор на икономическите дейности (НКИД) на България и включва пазар на изкуства и антики, художествени занаяти, архитектура, реклама дизайн, моден дизайн, филми и видео, развлекателен софтуер, музика, сценични изкуства, издателска дейност, софтуер и компютърни услуги, радио и телевизия, както и свързаните с тях творчески, разпространителски, презентационни и ререзентационни дейности. И в двата случая към тях често биват добавяни и други специфични дейности, както и изключвани нетипични или не представени такива за даденото място, държава или регион.

Изхождайки от обстоятелството, че в европейски контекст на практика не съществува еднозначно и общоприето определение на понятието „културна и творческа индустрия“, и че успоредно с това то се явява основна предпоставка за насърчаване на признаването на специфичния характер на КТИ за анализиране на тяхното въздействие върху растежа в дългосрочен план, международната конкурентоспособност,

регионалното развитие и териториалното сближаване и за провеждането на политики, с които да се отчитат културните особености на сектора, се счита за необходимо да се подчертае, че напоследък се полагат усилия да бъде създадено „общо европейско пространство на творчеството“. Тези политики на практика се базират на европейска регулаторна рамка, основана на равния достъп до пазара, свободната конкуренция, борбата срещу злоупотребата с господстващо положение, подкрепата за МСП и занаятчийството, насърчаването на културното многообразие, защитата на правата върху интелектуалната собственост и борбата с пиратството, с особено внимание към цифровите възможности на сектора. За целта в Становището на Европейския икономически и социален комитет относно Зелена книга „Отключване на потенциала на културните и творческите индустрии“ от 2010 г. е подчертан принос на КТИ за стратегическите цели на „европейското сближаване“, където се препоръчва на местните власти (общини, региони и др.) да сътрудничат с останалите местни участници (университети, банки, сдружения, публични и/или частни доставчици на съдържание и др.), за да насърчат популяризирането на КТИ и тяхното включване в регионалното развитие. В него е посочена още необходимостта от подходящи мерки за преодоляване на уязвимостта на предприятията в сектора, особено МСП, както и на хората на изкуството, а също и нуждата от насърчаване на „критична маса“ от инвестиции в сектора, като се използват т.нар. „икономии от агломерациите“, за да се противодейства на проникването на европейския пазар на продукти, подтикващи към поведенчески модели, които се отразяват неблагоприятно на европейската култура или които могат да доведат до истинска културна колонизация.[3] В документа е отбелязано също така, че КТИ изпълняват централна роля за растежа, конкурентоспособността и бъдещето на ЕС и неговите граждани, тъй като поради самата си същност те създават иновации и работни места и играят ролята на допирна точка между различните индустриални дейности, и същевременно се явяват генератори на сравнително предимство, което не може да се възпроизведе другаде, всъщност те играят ролята на основни фактори за местно развитие и представляват движеща сила на индустриалната промяна. В него е подчертана и ролята на КТИ в „европейското общество“ за подкрепа на плурализма и културното многообразие и е посочена тяхната значимост, като инструмент за насърчаване на „европейската идентичност“, и техния принос за повишаване качеството на живот, за толерантността и предотвратяването на поведение, уронващо човешкото достойнство, за интеграцията и гостоприемството. Обърнато е също така внимание на това, че от институционална гледна точка би следвало да се прави разграничение между „култура“ и „творчество“, тъй като под „култура“ се разбира, като цяло, съвкупността от знания, приложения и степени на творческо и научно развитие в определена епоха или в рамките на дадена социална група, докато под „творчество“ се разбира конкретно способността да се мисли по новаторски начин или да се създават нови идеи, които по нов начин да съчетават елементи от реалността (било то процеси, предмети, знания и т.н.).[3]

Анализирането и по-задълбоченото разбиране на КТИ, каго комплексно явление, което има разностранно и многопластово въздействие, би позволило на представителите на местните администрация да се възползват по-пълноценно от резултатите от собствените си инвестиции, което е особено валидно за тяхното социално измерение, изразяващо се в повишаването на качество на живот, водещо до увеличаване на населението, привличане на образовани и активни жители, културно разнообразие и сближаване на общността. Наличието на подобен резултат почти винаги води след себе си сигурност на района, както и възможности за изпълнение на дългосрочни визии за развитие и растеж. Както бе вече подчертано, възприемане на самото понятие „културни и творчески индустрии“ е все още синкретично, което извежда на преден план виждането, че творческа индустрия означава не просто цена и продукт, и тъй като творчество означава и „дълбочина“ то може да се интерпретира през по-широкото разбиране за култура, включващо светоглед, начин на живот и личностно израстване

Част от проблемите пред КТИ са свързани със стратегията и визията за сектора, с регулаторната рамка, с непълноценното функциониране на системите на културата, изкуството и образованието, с липсата на „споделена, комуникираща визия“ за предизвикателствата и перспективите пред общинските и местни власти, с противоричивостта на отделните регулации и наредби, с тромавостта на процедурите и обявленията за обществени поръчки и т.н. Друга част имат отношение към отсъствието на компетентност, професионализъм, проактивност и инициатива и към наличието на дистанцираност и пасивност. В същото това време има немалко добри практики или успешни примери, но те по правило са резултат преди всичко на силна мотивация и постоянство сред участниците в художествения и културен живот и художествените и културни процеси, които развиват дейност в сферата на КТИ. Критериите за добри практики в сектора са свързани с необходимите индивидуални характеристики на агентите и посредниците на успешна творческа дейност в КТИ, както и с някои важни обективни изисквания, като: силен и подчертан личен ангажимент на носителя на идеята, ясно лидерство; качествено, иновативно културно съдържание; потенциал за реална

промяна на средата; мениджърски опит, грамотност в писане на проекти; добра отчетност, „запис, следа“ на проекта; устойчивост.

Инвестициите в КТИ имат потенциал да генерират работни места, иновации и производителност, да подобряват качеството на живот по места, да стимулират нови идеи и мислене в рамките на общността и да оказват влияние върху широк спектър от политически приоритети, което се явява основна причина във всяка устойчиво развиваща се община да им бъде отделяно необходимото внимание, и да бъде насочван институционалния и административен ресурс за проучване, планиране и развитие. Всеки един от органите на местната власт трябва да осмисли важността им и да потърси подходяща за специфичните местни обстоятелства форма на инвестиции, тъй като КТИ и местните администрации имат взаимни ползи от едно тясно сътрудничество и взаимодействие. Тези ползи биха могли да бъдат постигнати с помощта на преки инвестиции, съобразени с нуждите на КТИ (напр. чрез физическа инфраструктура, умения, мрежи и подпомагане на бизнеса). В това сътрудничество и взаимодействие е нужно да бъдат въвлечени и представители на националните институционални и административни структури (Министерство на културата, Министерство на образованието и науката, Министерство на регионалното развитие и др.) Участието на тези структури в различни инициативи, дейности и проекти могат да разширят техния териториален и целеви обхват, да придадат национално значение и оценка, да привлекат допълнително медийно отразяване и дори национално финансиране. Местните властови и административни структури биха могли да имат силно въздействие върху КТИ посредством своите дейности в областта на планиране, лицензиране, регулиране, въвеждане и съблюдаване на търговски стандарти, както и работа за развитие на подготвени кадри и възлагане на обществени поръчки за изпълнение на цитираните общински планове. Тяхната важната роля ги поставя и в позиция да поемат отговорност за създаване на насърчаваща среда, целяща устойчив растеж на сектора.

В изследването се застъпва тезата, че е необходимо на законодателно и изпълнително ниво да бъдат създадени необходимите предпоставки и условия за подпомогне процеса на вземане на ефективни управленски решения от страна на местните администрации и организационно-управленски структури за избиране на най-подходящата за конкретните обстоятелства организационно-управленска и финансова интервенция. Това би било полезно, както за представители на отделни звена в общините и други институционални и административни структури на общинската власт и представителите на неправителствения сектор, така и за преки създатели на културни продукти и услуги (общински културни институти, читалища, културни и образователни центрове, НПО, гилдийни и професионални организации, посредници и потребители, граждански групи и др). Местните корпоративни субекти също могат да използват описаната методика и да оценяват своите инвестиции, така че да бъдат максимално полезни, ефикасни и устойчиви. От своя страна, чрез своите правомощия местните власти имат значимо влияние върху локалните индустрии, и по-конкретно към КТИ. Това влияние може да се проследи от формирането на стратегии, концепции и политики до тяхното изпълнение, контрол и мониторинг. Поради тези и други причини, ролята на общинското ръководство, включително кметската администрация и общинските съвети е ключова и се изразява в: планиране; издаване на лицензи; регулиране на дейността; стратегическа и финансираща роля по отношение на училищата и продължаващото образование; наблюдение на търговските практики; осигуряване на здраве и безопасност на събитията; инициране на партньорства, особено в културата и образование; директни доставки, напр. чрез културни и художествени институции; посреднически дейности.

Немалка част от местните властови структури и общински администрации в български условия възприема своята роля като „регулатор“ и „контрольор“ и много често пренебрегват възможностите и отговорностите си за взаимодействие и сътрудничество с представителите на останалите заинтересовани страни за търсене на регионална и местна идентичност и добавена стойност, чрез създаване на нови идеи, дейности, инициативи, продукти, услуги, събития. Наблюдават се следните области, които общинските служители биха могли да разработят, за да повлияят положително върху развитието на КТИ: необходимост, изразяваща се в възпитанието на нови потенциални публични и потребители и стимулиране предприемаческата, изпълнителската, посредническата и меценатската активност (ранното опознаване на културата, изкуствата и КТИ, по-качествено и ефективно образование и децентрализацията на творчески дейности в отделните населени места, ще улесни достъпа на всички желаещи); разнообразие, произтичащо от решаващо значение за продължителния успех на КТИ (колкото по-голямо е то, толкова повече се насърчават откритостта и конкурентността, а обединяването на разнообразни таланти в областта на изкуството промотира интердисциплинарен подход и много по-често води до иновации); пари (финансов капитал), необходими за финансово подпомагане на творческите предприятия да създават продукти и/или да се разрастват (най-често

под формата на директно финансиране или информация за такова); хора (човешки капитал), изразяващо се в наличието на подготвени кадри с подходящи умения и капацитет са от съществено значение за развитието на всеки бизнес (такива често липсват в някои творчески индустрии, както липсват и знания за това как да се комерсиализират идеи и да се управлява бизнес предприятие, тъй като основно се създават обучителни програми за създаване/надграждане на бизнес умения, инкубиране); физически капитал, който да съдейства за осигуряване на подходяща среда, в която творческите предприятия могат да работят (наличието на конкурентна и организирана физическа инфраструктура, т.е. творчески работни пространства, отговарящи на бизнес търсенето, може да има значително въздействие върху общината/района); ноу-хау (интелектуален капитал), който да осигурява достъп до нови идеи (на базата на тясно сътрудничество с университети, изследователски центрове и други източници на знание); глобално позициониране (пазар на капитали), изразяващо се в насърчаването на обединения и клъстери от индустрии, което помага за позициониране в по-широкия регионален/национален пазар, генерира нематериални ползи за тях (напр. мрежи, контакти) и създава по-осезаеми ползи за самите райони (напр. приходи от туризъм, иновации); създаване на мрежи (социален капитал), подпомагащи колаборацията, нововъведенията, ефективното използване на налични и достъпа до нови възможности за бизнес (най-подходящи са комбинираните форми на инвестиране).

Някои от КТИ, като производството на филми и видео игри, предполагат наличието на сравнително малък брой големи дистрибутори, което би трябвало да се избягва, тъй като това понякога води до ограничаване на разнообразието на творческите продукти, които се предлагат на публики и потребители, но и може да ограничи растежа на малките и средните компании в сектора. За целта е необходимо да се изграждат и формират специфични за индустрията знания и умения за това, как да се комерсиализират творческите идеи и как да се популяризират повече възможностите за професионално развитие и кариера в творческата икономика измежду ученици и студенти. Необходимо е също така да се изграждат културни и професионални мрежи, които да компенсират недостига на капацитет и разнообразни специалисти в организационно-управленските и производствено-изпълнителски структури в сектора, необходими за реализирането на всички пазарни възможности. Тези мрежи биха могли да подпомагат набират експерти и от свободния пазар, от професионалните и гилдийни организационни структури и да запълнят празнините в своите екипи. Трябва също така да се използва потенциала на Интернет и новите медии за подкрепа на КТИ от публичния сектор. Усъвършенстването на нормативната база по отношение на интелектуална собственост е от изключително значение за опазване и насърчаване на създаването на културни продукти, въпреки че се регулира на национално ниво, общините могат да доразвият и/или подпомогнат спазването на законодателството и защитават активно авторското право на артистите. От изключително значение за устойчивото развитие на КТИ на местно ниво се явява необходимостта от повишаване капацитета на бизнеса. Съществуват множество малки и средни творчески предприятия, които трудно се справят с финансовите и административни предизвикателства, както и с отсъствието на регулярно потребителско търсене. В тази връзка провеждането на устойчиви политики в организацията и управлението на КТИ на местно ниво, могат да създадат условия за достъп до свеж капитал или участие в изложби, форуми, изложения, фестивали, големи арт събития и др.

В настоящата културна и социално-икономическа ситуация в страната ни, КТИ не са в достатъчна степен развити и не се изпалзва напълно техния огромен потенциал за развитие на местните икономики. Осъществяването на подходящи политики и практики в разглеждана сфера би спогогнало за стимулиране и насърчаване на западащите местни икономики, които да съдействат за появата на нови икономически дейности, да създават нови устойчиви работни места и да повишават привлекателността на съответните региони и градове. Тези политики и практики трябва да интегрират КТИ, което да доведе до: популяризиране на културното наследство с цел стопанското му използване; развитие на културна инфраструктура и услуги в подкрепа на устойчивия туризъм; групиране в клъстери на местните предприятия и създаване на партньорства между КТИ и промишлеността, научните изследвания, образованието и други сектори; създаване на иновационни лаборатории; развитие на трансгранични интегрирани стратегии за управление на природните и културните ресурси и съживяване на местните икономики; устойчиво развитие на градовете.[4]

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

Официален вестник на Европейския съюз. . С 377 Е, 7.12.2012 г., стр. 135.

Становище на Европейския икономически и социален комитет относно Зелена книга „Отключване на потенциала на културните и творческите индустрии“ COM(2010) 183 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX%3A52010AE1364>

Зелена книга. Отключване на апотенциала на културните и творческите индустрии. Брюксел, 27.4.2010
COM(2010)183 https://www.parliament.bg/pub/ECD/90626COM_2010_183_BG_ACTE_f.pdf

Ward, D. „The European Union and the Culture Industries: Regulation and the Public Interest, Ashgate Publishing Ltd. UK, 2008.

(2007) Staying ahead: the economic performance of the UK’s creative industries, The Work Foundation, Department of culture, media and sport, http://www.theworkfoundation.com/assets/docs/publications/176_stayingahead.pdf